

Tarinoilla lukijaksi – Lukemalla yhteistä ilo ja luovaa toimintaa

Juli-Anna Aerila

JULI-ANNA AERILA – MERJA KAUPPINEN

SYTYTÄ LUKU- KIPINÄ

pedagogisia keinoja
lukuinnon herättelyyn

TARU – Tarinoilla lukijaksi 2017–

YTIMESSÄ – Kirja kaiken oppimisen keskiöön
2018–

www.utu.fi/ytimessa

IKI-TARU – Innovatiivisen kielikasvatuksen kartta ja
kompassi 2018– 2021

www.ikihanke.fi

www.utu.fi/taru

RINNALLA-TARU – Sosiaalisemotionaalisen
kasvun tukeminen taide- ja kerrontalähtöisen
mentoritoiminnan avulla varhaiskasvatuksessa
2018– 2020

www.utu.fi/rinnalla

ELÄMÄ ON KERTOMUS

Elämä on kertomus, johon kirjallisuus antaa rakennusaineita (Bruner, 1978)

Kertomus on lapsille luontainen tapa ymmärtää asioita (Gottscahl, 2010)

Kirjallisuuteen eläytyminen tärkeää (Alsup, 2015; Bland, 2018)

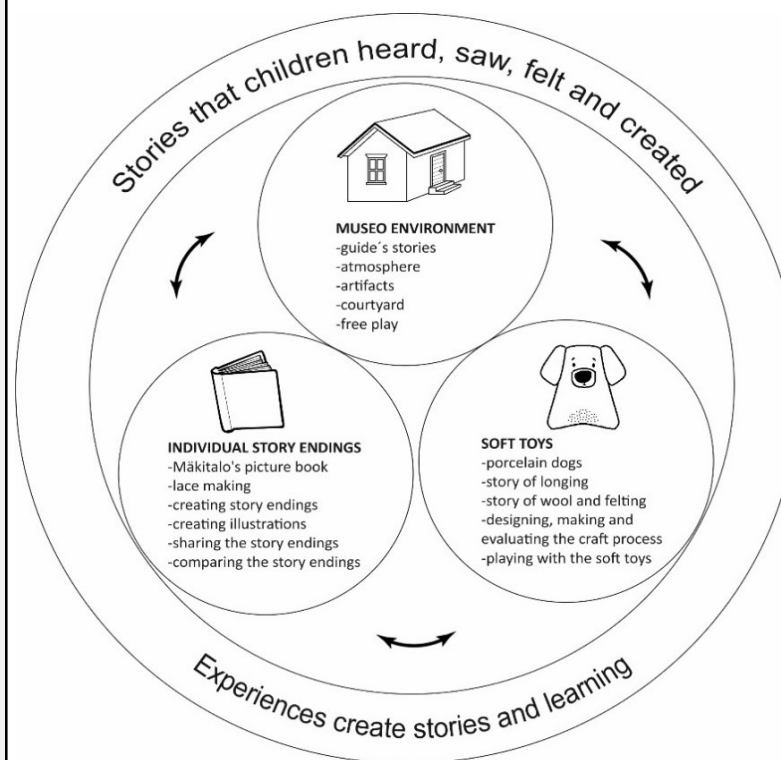
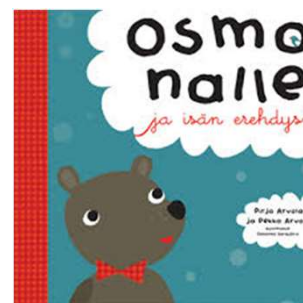
MERKITYKSELLISYYDEN KOKEMUS
(Tamminen, 2010; Cremin, 2014)

Kirjallisuuden ymmärtäminen=

Toisen asemaan asettuminen

Lapset hakevat kirjallisuudesta ennen kaikkea tietoa (Appleyard, 1998)

**KUULEMAMME JA KERTOMAMME
KERTOMUKSET MUOKKAAVAT
MUISTOJAMME, IDENTITEETTIÄMME JA
MUODOSTAVAT MINUUTEMME** (Jalongo, 2019)

KAIKKI LAPSET TARVITSEVAT KIRJALLISUUTTA: Huomio lukutaidosta sisältöön

Kirjallisuus auttaa valmistautumaan uusiin tilanteisiin, henkilöihin, paikkoihin ja aikoihin (Lu, 2013)

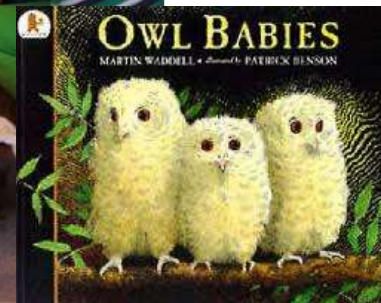
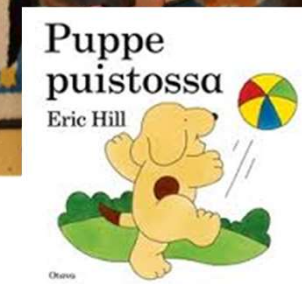
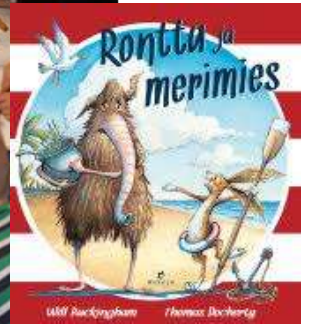
Tunteiden tunnistaminen, pelkojen käsittely (Nikolajeva, 2013)

Onnelliset loput tuovat lohtua ja antavat lapselle luottamusta asioiden järjestymiseen (Short, 2007)

Asioita voi nähdä toisinkin, toisen asemaan asettuminen (Toivonen, 1998)

Eri-ikäisillä lapsilla erilaisia lukemisen tarpeita (Appleyard, 1998)

**AIKUISETKIN TARVITSEVAT
LASTENKIRJALLISUUTTA**

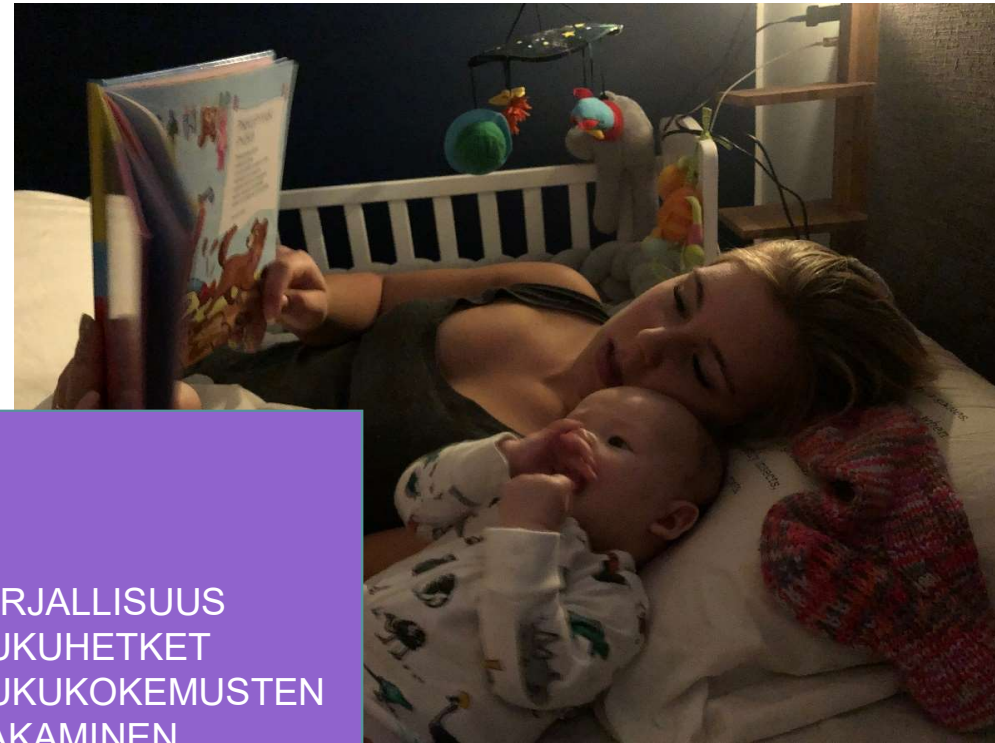
POSITIVISILLA LUKUKOKEMUKSILLA ON VÄLIÄ

Lukemisella ja lukemisesta nauttimisella on yhteys lasten koulumenestykseen, itsetuntoon, tunnetaitoihin ja minäkuvaan oppijana (Unesco, 2006; PISA, 2018)

Kolmivuotiaat, joille on luettu paljon ääneen, menestyvät paremmin kielissä, lukemisessa ja matemaattisissa taidoissa. Lisäksi he ovat musikaalisempia ja liikunnallisempia (Santos, Fettig & Scaffer, 2012; Tainio, 2018)

Kirjallisuus vaikuttaa lasten sanavarastoon ja kielitaitoon. Sitä kautta he oppivat ilmaisemaan tarpeitaan, tunteitaan ja ajatuksiaan paremmin toisille (Santos, Fettig & Scaffer, 2012)

Kirjallisuuden lukemisesta innostuminen tukee tehokkaasti toisen ja vieraan kielen oppimista (Alsup 2018; Bland, 2016)

KIRJALLISUUS
LUKUHETKET
LUKUKOKEMUSTEN
JAKAMINEN
KIRJALLISUUTEEN
LIITTYVÄ TOIMINTA

KIRJOJEN KATSELEMINEN JA KUUNTELEMINEN ON LUKEMISTA

Heikosti lukevat vanhemmat

Perheiden lukemiskulttuurilla ja lapsuuden lukukokemuksilla ratkaiseva merkitys lapsen lukutaitoon: erot kasvavat ja noin 37 % perheistä hyvät mahdollisuudet tukea lasten lukemista (Kaikki PISA:t ja Pirls, 2016)

Aikuisen eläytyvä ääneenlukeminen vaikuttaa lapsen myöhempään lukutaitoon ratkaisevasti: lukemisen metakognitiot (tekstien rakenteet, sivun kääntäminen, tekstin suunta jne.), luetunymmärtäminen ja kirjallisuudesta nauttiminen.

Lapset kaipaavat lapsuudessaan lukuhetkien läheisyyttä ja rauhallisuutta. Samoin aikuiset. (Aerila, Neitola & Kauppinen, 2020)

Luettua kuunnellessa lapset voivat tarkkailla aikuisen eleitä, äänenpainoja ja ilmeitä. Näin ikään kuin mallintavat lapselle erilaisia sosiaalisia tilanteita (Santos ym., 2012).

Vanhemmille tärkeää käyttää kirjallisuutta kasvattavasti (Aerila, Neitola & Kauppinen, 2020).

Lapset eriarvoisessa asemassa lukemisen suhteen (PISA, 2019).

Loruttelu

Vanhemmat arvostavat kirjastojen teemoitteluja.

LASTENKIRJALLISUUDEN VALINTAAN LIITTYVIÄ TEKIJÖITÄ (Brozo, 2000; Merga, 2015; Merisuo-Storm & Aerila, 2016, 2018)

Opettajat tuntevat huonosti kirjallisuutta
Kirjavalinnat suosivat tyttöjä
Tarjoamme liian haastavaa kirjallisuutta
Fiktio lukemisen omalajisuutta ei tiedosteta

THE POWER OF CHOICE

LUKUMATERIAALIVALIKOIMAN
MONIPUOLISTAMINEN

Hiljaiset
kirjat

Lukemisesta
mukavaa
yhteistä toiminta

Lukeminen
positiivisena
arvona
näkyväksi

Lukevat
roolimallit

Kirjavalinta on persoonakysymys

Tietokirjat/fiktio

Sarjakirjat/Yksittäiset

Sama kirja
monella kielellä

E-kirjat/perinteiset
kirjat/äänikirjat

Yhteiset kirjat, vapaavalintaiset kirjat, saman aihepiirin ki

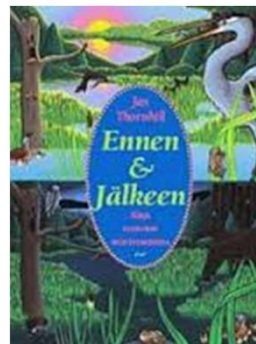
YHTEISÖLLINEN LUKEMINEN TUO LUKUILON

Lapsen ensimmäinen lukijayhteisö on oma perhe tai muu lapsen lähiyhteisö, kuten varhaiskasvatus (Roskos & Neuman, 2013)

MSM-malli: lukemisen ja kirjatarjonnan **määrä**, yksilölliset, erilaisille lukijoille **sopivat** kirjallisuusvalinnat sekä **mielekkäät** lapsen aktiivisuutta ja ryhmätoimintaa edistävät työtavat. (Kauppinen & Aerila, 2019)

Sekä kotona että varhaiskasvatuksessa tulee olla mukavia lukupaikkoja, vaihtuvia kirjallisuusvalikoimia, lukukokemusten jakamista, lukumuistoja ja LUKEVAN AIKUISEN MALLEJA (Cremin, 2014)

Lukevaan kulttuuriin ohjaaminen on arvokysymys!

Muutamia Teresa Creminin vinkkejä

Tee lukuhetkistä odotettuja ja pidettyjä elämyksiä: tarjoa kaakaohetki kirjojen parissa tai vaikka mahdollisuus rakentaa maja ja lukea siellä.

Aikuisten velvollisuus on tuntea laajasti erilaisia lastenkirjoja - muista lukea itse uusimpia lasten- ja nuortenkirjoja!

Anna lapsen valita haluamansa kirja, vinkkaa hänelle muutamia vaihtoehtoja.

Anna oppilaan valita myös lukupaikka.

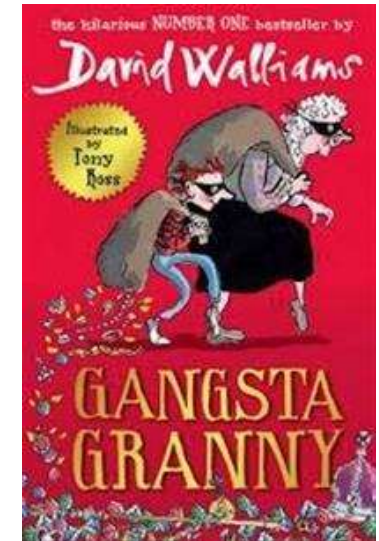
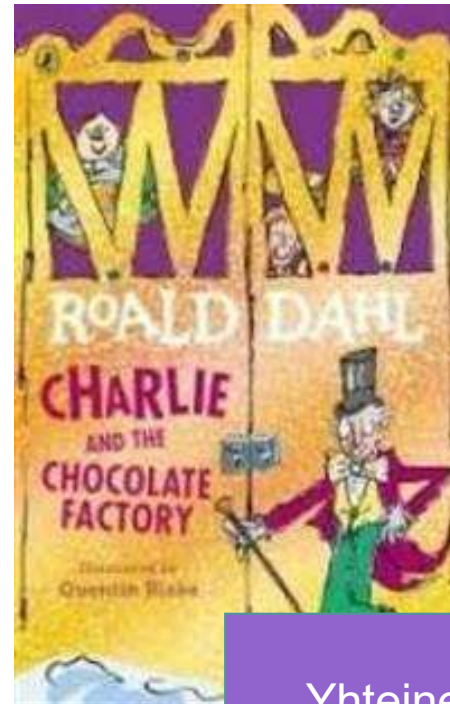
Pidä esillä kirjoja, jotka olet itse lukenut. Asettele nämä erikoiset ”omat kirjat” vaikka vanhaan matkalaukkuun tai eväskoriin.

Kiinnitä seinille kuvia kirjoista: näin kirjat pysyvät koko ajan esillä ja ne herättävät keskustelua.

Kävelekirja kädessä – koskaan ei tiedä milloin joku lapsi kysyy ”mikä toi kirja on” ja sinulle avautuu mahdollisuus käydä keskustelu kanssa kyseisestä kirjasta.

Lue myös itse kirjoja silloin, kun lapset lukevat!

Lue lapsille ääneen ja anna heille myös mahdollisuus lukea ääneen toisilleen.

Yhteinen lukemisen historia
Samaa kirjaa voi lukea monta
kerta

<https://researchrichpedagogies.org/research/reading-for-pleasure>

Käy Open Universityn nettisivuilla lukemassa lisää vinkkejä. Sivulla on monenlaisia resursseja opettajien ja koulujen tukemiseksi, mukaan lukien: luokkahuoneen tilaratkaisut, käytännön ideoiden jakelun, videohaastatteluja, tutkimustietokannat ja kuukausittaiset suositukset. Sivustolta löytyy jo 250 opettajan kokeilut lukuiloin lisäämiseksi luokkahuoneessa.

Lukeva yhteisö ja positiivinen lukemisen kulttuuri

(Cremin et al., 2009)

Kun aikuinen tuntee lastenkirjallisuutta, hän spontaanisti

- keskustelee lasten kanssa kaikkien lukukokemuksista
- antaa yksilöllisempiä suosituksia luettaviksi kirjoiksi lapsille
- löytää helpommin lapsia kiinnostavia kirjoja
- kiinnostunut lasten kirjasuosituksista hänelle itselleen
- muuttaa opetuskeskustelun luontevaksi ajatuksen vaihdoksi
- linkittää kirjallisuutta omiin ja lasten kokemuksiin (=näyttää kirjallisuuden lukemisen merkityksellisyyttä)

Hyvä
koulukirjaston
hoitaja on
kullanarvoinen

Lukevan opettajan
luokassa myös
oppilaat jakavat
lukukokemuksiaan
spontaanimminkin

Vuorovaikutteinen,
vastavuoroinen,
tasa-arvoinen ja
erilaisuudesta
kiinnostunut

YKSILLÖLLISET MERKITYKSET JA SITOUTUMINEN LUKEMISEEN

Lukemista harrastavat, sitoutuneet lukijat haluavat lukea, käyttävät aikaa siihen, lukevat laajasti ja omien tarpeidensa mukaisesti sekä pohtivat lukemistaan ja lukukokemustaan. He selvästi nauttivat lukemisesta. (Ng, 2018; Kauppinen & Aerila, 2020)

Lapsi-lukijoiden kokemuksiin eli henkilökohtaiseen merkityksellisyyteen ja yhteisöllisen tulkinnan syntyyn yksilöllisiä lukukokemuksia jakamalla. (Aerila & Kauppinen, 2020)

Monikieliset lapset sitoutuvat lukemiseen toiminnan kautta riippumatta siitä, millä kielellä he kirjallisuutta lukevat (Murray 2007).

Taideperustaiset lukemisen menetelmät mahdollistavat heille omakohtaisen tekstin tulkinnan ja tulkintojen jakamisen, vaikka yhteisen kielen osaaminen olisi ryhmässä eritasoista. (Aerila & Kauppinen, 2020)

Oman lukijuuden näkyväksi tekeminen ja kognitiivinen selkeys

Mitä olen saanut selville itsestäni lukijana?

Olenko lukenut riittävästi?

Miltä lukeva ihminen näyttää?

Miten valitsen itselleni sopivan kirjan?

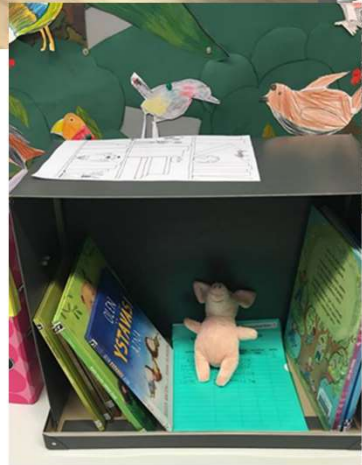
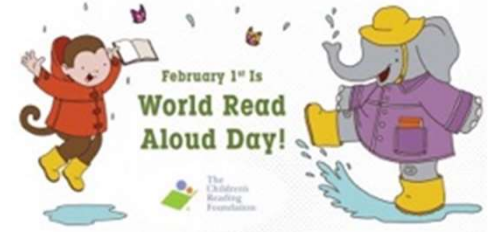
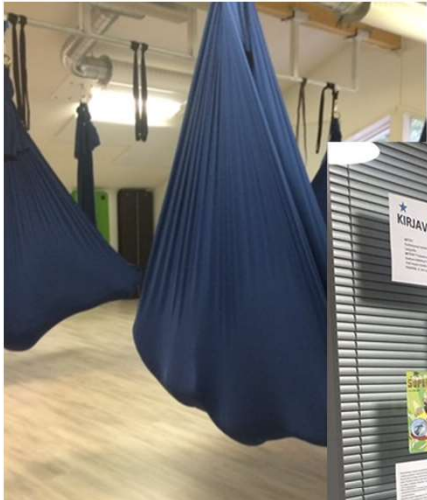
Ateljee-
menetelmä

Miten kirja luetaan?

Mitä lukemisesta jää minulle?

LUKEMISESTA MUKAVAA TOIMINTAA

Fact 1:
Reading can make you a better conversationalist.

Fact 2:
Neighbors will never complain you are reading too loud.

Fact 3:
Knowledge by osmosis has not yet been perfected, so you'd better read.

Fact 4:
Books have stopped bullets. Reading could save your life.

Fact 5:
Dinosaurs did not read. Look what happened to them.

kirkkolaseura.fi/
m/ytimessakirja/
letkeaalukemista/

Osallistavia kirjavinkkauksia

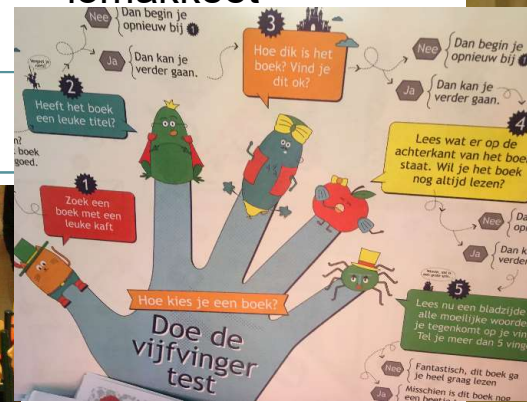
Kirjakierros
<https://www.scholastic.com/teachers/lesson-plans/teaching-content/book-pass/>

kirjakierroksen sovellus:
tuolileikki

Kirjamaistiaiset

Täydellisen
kirjan
metsästys -
lomakkeet

Löytykö näiden hahmojen
avulla sinun
lukijapersoonasi?

<https://www.sassysavvysimpleteaching.com/2017/01/host-a-book-tasting/>

ABC-CENTER (ARTS BASIC FOR CHILDREN) Bryssel

BookBeat

VIIKON IKI-VINKKI
SANA SALAPOLIISIT

Leikkää lentäen kanssa salapoliiseja ja etsikää päiväkodista tai koulusta sanoja tai kirjaimia. Kaotkaa löydetyt sanat tai kirjaimet yhteen ja pohtikaa yhdessä ovatko ne tuttuja vai vieraita sekä mietikää, missä muualla olitte nähneet samoja sanoja tai kirjaimia.

Innottavia salapoliisihetkiä!

VARHAISKASVATUKSEN LAATU ARJESSA (Karvi, 2019)

- Lasten kirjallisuus, musiikki ja taiteellinen ilmaisu kaikissa kulttuurisesti moninaisissa ja rikkaissa muodoissaan kehittää ja tukee lasten kokonaisvaltaista oppimista ja kehittymistä.
- Vain puolet päiväkotien henkilökunnasta raportoi lukevansa lapsille rikasta kieltä sisältäviä kirjoja ja tekstejä sekä leikittelevänsä kielellä päivittäin.
- Henkilöstö kaipasi tukea alle 3-vuotiaiden taide- ja kirjallisuuskasvatuksen toteuttamiseen
- Valtaosassa ryhmistä kieltä käytetään monipuolisella ja rikkaalla tavalla päivittäin. Niin ikään lapsia innostetaan osallistumaan kielelliseen vuorovaikutukseen päivittäin.
- Vain puolet vastaajista raportoi, että lapsille luetaan pedagogisesti valittuja kirjoja, tai että lasten kanssa riimitellään, lorutellaan tai leikitellään kielellisesti päivittäin.
- Henkilöstöstä 4 % arvioi, ettei lapsilla ole ollut vapaassa käytössään kielellistä ajattelua vahvistavaa materiaalia kuin yksittäisiä kertoja.
- Vaikeuksia löytää tasapaino kielellisesti rikkaan toiminnan ja suomen kieltä toisena kielenä opettelevien lasten tarpeiden välillä.

**TURUN
YLIOPISTO**